

Р. О. Бившев,
кандидат економічних наук, доцент,
ORCID 0000-0002-7849-7040,

Л. С. Черненко,

Г. А. Петросян,

І. В. Грибосдова,

ДВНЗ «Донбаська державна машинобудівна академія», м. Краматорськ

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ СФЕРИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. За останні роки воєнні дії на сході країни, падіння виробництва, зростання безробіття, підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги, усунення держави від регулювання цін та інші негативні чинники зумовили масове зuboжіння населення та загострили потребу в проведенні активної політики соціального захисту населення. Однією з найвагоміших складових у системі соціального захисту громадян є його фінансове забезпечення. Сучасні виклики й обмежені фінансові можливості держави потребують визнати об'єктивною необхідністю формування дієвого соціального захисту як пріоритетного напрямку у державній політиці реалізації найважливіших суспільних потреб. Це актуалізує дослідження проблем і перспектив подальшого реформування та удосконалення фінансового забезпечення соціального захисту населення в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні і практичні аспекти системи соціального захисту населення в Україні розглядаються багатьма вітчизняними ученими й дослідниками, які накопили значний обсяг теоретичного матеріалу та практичних доробок. Зокрема, наукові розробки О. Романюк зосереджені на питаннях стану фінансування соціального захисту населення. О. Василик та І. Кичко у своїх роботах розглядають соціальне страхування як елемент фінансового механізму соціального захисту. Предметом наукових досліджень Л. Бабич і Л. Васечко є питання оптимізації моделі фінансового механізму соціального страхування. Обґрунтування фіскального забезпечення реалізації соціальних функцій держави знаходимо в працях В. Тропіної. Сутність і складові бюджетного механізму фінансування соціальних гарантій та прогнозування містять наукові статті Л. Момотюк.

Метою статті є виявлення сучасних проблем фінансування сфери соціального захисту населення в Україні та визначення шляхів їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціальний захист та соціальне забезпечення – найбільша видаткова стаття зведеного бюджету України, яка за обсягом випереджає охорону здоров'я, освіту та видатки на економічну діяльність. На

шляху розвитку України до європейського рівня життя необхідно забезпечити достатній рівень соціального захисту населення. Сьогодні Україна обрала політику спрямовану на прийняття європейських норм в українське законодавство, що дозволить стабілізувати економіку, створити умови нормативно-регуляторної бази та змінити соціальну захищеність громадян, створивши високий рівень якості життя в країні. Поліпшення соціального захисту населення шляхом впровадження ефективних програм, сприяє поліпшенню життєдіяльності населення і стабілізує суспільство. Соціальний захист має системний характер – у вигляді законодавчо встановлених постійних грошових виплат, компенсацій з державного або місцевого бюджетів і періодичний – у вигляді одноразової грошової або матеріальної допомоги з різних фондів або окремих осіб, тощо. Велике значення має соціальний захист товаровиробників, які своєю працею створюють споживні вартості для розвитку добробуту країни.

Розвиток України в сучасних умовах потребує орієнтуватися на європейські стандарти, будувати соціально-економічну політику держави та дії уряду та спрямований на покращення рівня життя. Соціальний захист, в якому населення надійно захищено, це впевнений крок для досягнення процвітання країни та її суспільства. Питання соціального захисту населення на шляху розвитку євроінтеграційних процесів є дуже актуальним, від нього залежить рівень життя та добробуту суспільства, духовне, матеріальне, соціальне благо, які впливають та підбурюють до зайнятості населення. З трьох суб'єктів складається структура соціального захисту: держава, юридичні особи і громадяни. Відповідно до призначення заходів формується структура системи соціального захисту (рис. 1).

З правової точки зору Міністерство соціальної політики України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України і який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері праці та соціальної політики, соціального захисту, волонтерської діяльності, з питань сім'ї та дітей, оздоровлення та відпочинку дітей, усиновлення

Рис. 1. Структура системи соціального захисту
(сформовано авторами на основі джерела [1])

та захисту прав дітей, запобігання насильству в сім'ї, соціального захисту ветеранів війни та учасників антитерористичної операції, зокрема забезпечення їх психологічної реабілітації, санаторно-курортного лікування, технічними та іншими засобами реабілітації, житлом, надання освітніх послуг, організація поховання, соціальна та професійна адаптація військовослужбовців, які звільняються,

осіб, звільнених з військової служби та учасників антитерористичної операції. Оскільки об'єктами та суб'єктами соціальної політики виступають, з одного боку, державні інститути, а з іншого – населення країни, то доцільно розглядати комплексну систему соціального захисту як державний інститут опіки найменш захищеного прошарку населення (рис. 2).

Рис. 2. Система соціального захисту населення
(сформовано авторами на основі джерела [1])

Таким чином, курс України на євроінтеграцію має на увазі досягнення сучасних характеристик якості життєвого рівня населення, збільшення ролі держави в регулюванні економічних і соціальних процесів, створення надійної системи соціального

партнерства суб'єктів господарювання та органів влади. Джерелом фінансування соціального забезпечення є бюджетні та позабюджетні джерела. На рис. 3 можна розглянути види джерел фінансування соціального забезпечення.

Бюджетні видатки, спрямовані на фінансування соціальної сфери досить різноманітні, оскільки вони виконують різну роль у відтворювальному процесі (поточні та капітальні), мають різне джерело фінан-

сування (державний і місцеві бюджети) та термін реалізації (поточні, середньострокові та довгострокові), а також мають різне функціональне, відомче та цільове призначення.

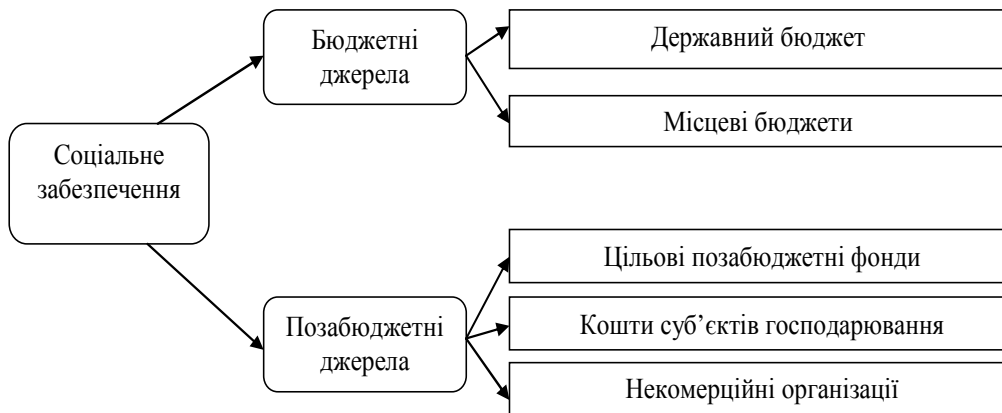

Рис. 3. Види джерел фінансування соціального забезпечення
(сформовано авторами на основі джерела [2])

При здійсненні видатків соціального призначення слід виділяти їх проміжну та кінцеву мету. Перша полягає у забезпеченні належної організації бюджетних програм у тих сферах суспільного життя, які забезпечують задоволення індивідуальних і колективних потреб громадян. А кінцевою метою здійснення соціальних видатків бюджету повинно бути підвищення суспільного добробуту. Потрібно розуміти, що фінансування видатків бюдже-

тів соціального призначення – безповоротне і безоплатне виділення коштів з бюджетів на реалізацію загальнодержавних і місцевих програм у галузях освіти, охорони здоров'я, культури і соціального забезпечення, житлово-комунального господарства має бути спрямоване на забезпечення матеріальних і духовно-культурних потреб громадян задля підвищення суспільного добробуту (рис. 4).

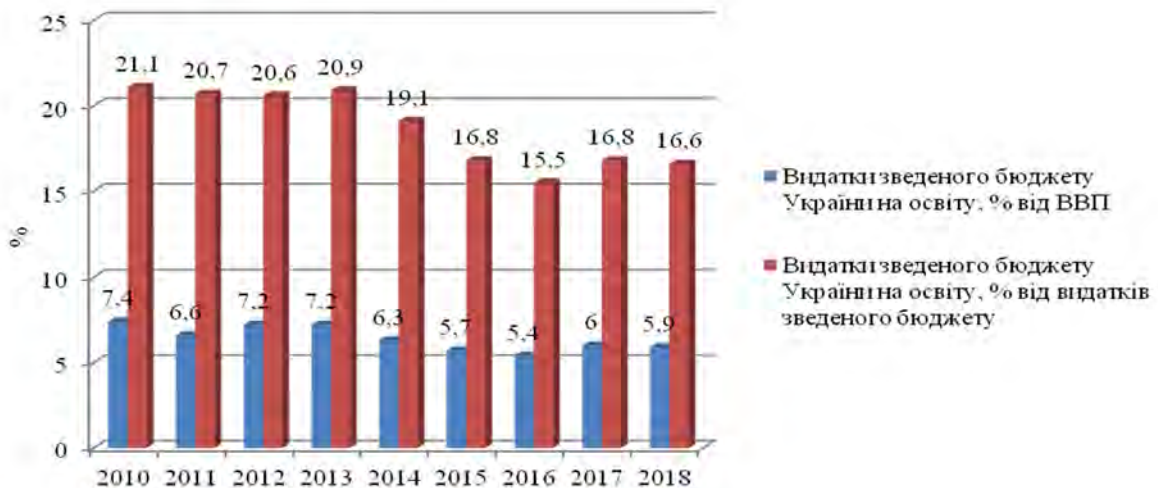

Рис. 4. Видатки зведеного бюджету України на освіту у 2010-2018 роках [3]

Законодавчо закріплено, що держава має забезпечити загальні асигнування на освіту в розмірі не менше ніж 7% ВВП за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел фінансування, не заборонених законодавством. Так, упродовж 2010-2016 років спостерігалася тенденція до скорочення частки видатків зведеного бюджету на освіту як відносно обсягу ВВП (з 7,4% у 2010 році до 5,4% у 2016 році), так і обсягу видатків зведеного бюджету України (з 21,1% у 2010 році до 15,5% у

2016 році). Проте зусиллями Кабінету Міністрів та Міністерства освіти і науки України цю тенденцію вдалося зламати – видатки у 2018 році на освіту в порівнянні з 2016 роком суттєво збільшилися. У Зведеному бюджеті України на 2018 рік заплановано обсяг освітніх видатків 5,9% від ВВП та 16,6% від загального обсягу Зведеного бюджету України [3].

Зміни у плануванні видатків місцевих бюджетів на освіту відбулися у 2015 році після прийняття Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі пи-

Таблиця 1

Кошти освітньої субвенції в I півріччі 2017 і 2018 років, млрд грн [3]

Показник	2017 рік	2018 рік	Відхилення 2017-2018 років	Відхилення (%)
Планові значення	31,2	36,8	5,6	18
Фактичні видатки	28,7	34,5	5,7	20
Рівень використання коштів, %	92	93,7	1,5	1,6

тання надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам» [4]. Згідно цієї постанови, освітня субвенція надається місцевим бюджетам з метою фінансового забезпечення реалізації делегованих органами місцевого самоврядування повноважень у сфері освіти. Ця субвенція може виділятися обласним, міським, районним бюджетам, бюджетам територіальних громад, які утворюються відповідно до чинного законодавства держави перспективного плану формування територій громад [5]. Зокрема, у 2018 році запроваджено нову формулу, в основу якої покладено розрахункову кількість ставок педагогічних працівників, визначену на підставі навчального навантаження, розрахункової наповнюваності класів та навчальних планів. Плановий обсяг освітньої субвенції у I півріччі 2018 року порівняно з I півріччям 2017 року збільшився на 5,6 млрд грн (18%). Збільшення обсягів освітньої субвенції відбулося в усіх областях, окрім м. Києва, про що свідчить зменшення запланованого обсягу коштів на 0,2 млрд грн (10%). При цьому, фактичне фінансування здійснювалося практично в повному обсязі.

У розрізі областей у I півріччі 2017 і 2018 років спостерігалася нерівномірна динаміка витрачання коштів освітньої субвенції. Зростання обсягів касових видатків у I півріччі 2018 року за освітньою субвенцією відбулося в усіх областях окрім м. Києва, що було спричинено зменшенням фінансування з 1,9 млрд грн у 2017 році до 1,7 млрд грн у 2018 році. Ця ситуація склалася тому, що у 2018 році було використано нову формулу розподілу субвенції, яка є дискримінаційною по відношенню до столиці, оскільки не враховувалась низка коригуючих коефіцієнтів, зокрема обсяги муніципальної надбавки до заробітної плати, необхідність збільшення кількості

педагогічних ставок у зв'язку з поділом класів на групи при вивченні окремих предметів у закладах загальної середньої освіти та коефіцієнт розміру підвищення посадових окладів за їх спеціалізацією. Слід відмітити, що у порівнянні з I півріччям 2017 року у I півріччі 2018 року рівень освоєння коштів субвенції підвищився до 94%.

Виявлено, що найбільш вагомим джерелом фінансування закладів охорони здоров'я є кошти державного і місцевих бюджетів, тоді як кошти, отримані з інших джерел є лише додатковим фінансовим ресурсом. Тому головною формою фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я є бюджетне фінансування. Дані, приведені в табл. 2, свідчать, що найбільше коштів на охорону здоров'я було спрямовано у 2013 році як у загальній сумі видатків Державного бюджету України (12,2%), так і у валовому внутрішньому продукті (ВВП) – 4,2%, тоді як у 2016-2017 роках і тепер вже за даними на 2018 рік такий показник визначено на рівні близько 3,5% ВВП [6].

Таблиця 2

Видатки на охорону здоров'я в Україні у 2010-2018 роках (розраховано авторами на основі джерела [6])

Роки	Всього видатки ДБУ, млрд грн	Видатки на ОЗ з ДБУ, млрд грн	Загальнодержавні видатки, млрд грн	Всього, млрд грн	Частка видатків на ОЗ у видатках Зведеного бюджету України	Обсяг ВВП, млрд дол. США	Частка видатків на ОЗ у ВВП, %
2010	245	9	36	45	11,8	136	4,13
2011	279	10	39	49	11,8	163	3,76
2012	361	11	47	58	11,9	176	4,14
2013	364	13	49	62	12,2	183	4,23
2014	395	11	47	58	10,9	132	3,65
2015	538	8	45	53	10,0	91	3,8
2016	647	9	45	54	8,3	93	2,5
2017	768	13	57	70	9,1	-	2,8
2018	908	23	59	82	9,0	-	2,6

Водночас, сам обсяг ВВП в Україні, наприклад у 2016 році зменшився удвічі, порівняно з 2013 року, що не дозволяє навіть у разі істотного збільшення

видатків на охорону здоров'я у відсотках до ВВП забезпечити сферу достатніми фінансовими ресурсами. На розвиток системи охорони здоров'я у сіль-

ській місцевості (для реалізації законопроекту, поданого Президентом у 2018 році виділяється 1 млрд грн хоча загалом потрібно 13 млрд грн для оновлення матеріально-технічної бази медзакладів у перспективних центрах медичних послуг майбутніх ОТГ). Починаючи з II півріччя 2018 року проходять структурні зміни, які пов'язані із реформами в системі охорони здоров'я: система первинної медичної допомоги базується на сімейних лікарях, а державне фінансування здійснюється Національною службою здоров'я України (НСЗУ) за принципом «гроші ходять за пацієнтом». На це у Держбюджеті спочатку було виділено 13 млрд грн. Проте запуск реформи НСЗУ відклався до липня 2018 року, тому у бюджеті видатки зменшили до 7 млрд грн. За рахунок цього, власне, медична субвенція, яка спрямовувалася на виплату зарплат медикам зменшилася з 2% ВВП до 1,7%. А утримання приміщень, оплату комунальних послуг лікарень та енергоносіїв було покладено на місцеві бюджети, і минулого року їх видатки склали 0,6% від ВВП, цього року закладено 0,9% від ВВП. Проте, після переведення всієї медицини на нову систему фінансування (після 2021 року) кошти більше не будуть виділятися у вигляді субвенції місцевим бюджетам, а НСЗУ виділятиме їх лікарням за надання послуг.

Отже, ефективність процесу бюджетного фінансування охорони здоров'я з місцевих бюджетів значно залежить від досконалого і науково обгрунтованого бюджетного планування, в основі якого лежить розрахунок медичної субвенції. За рахунок зазначеної субвенції заклади охорони здоров'я в першу чергу забезпечують фінансування поточних видатків на бюджетний період. Кошти медичної субвенції також можуть використовуватися і на капітальні видатки закладів охорони здоров'я, але тільки тоді, коли повністю забезпечені поточні видатки та відсутня заборгованість за захищеними статтями. Окрім цього, медична субвенція може бути спрямована на фінансування заходів з оптимізації мережі закладів охорони здоров'я.

Загальний обсяг медичної субвенції у 2019 році заплановано зменшити у порівнянні з попереднім роком на 2 млрд грн. Відповідно, її обсяг у 2019 році становитиме 55 млрд грн. Медична субвенція у 2019

році враховує видатки на надання вторинної, третинної та екстреної медичної допомоги населенню [7]. Загальний обсяг медичної субвенції не враховує видатки на надання первинної медичної допомоги, які відповідно до вимог Бюджетного кодексу України та Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» передбачені в повному обсязі в державному бюджеті за бюджетною програмою Міністерства охорони здоров'я «Надання первинної медичної допомоги населенню».

Збільшення обсягів медичної субвенції передбачено лише для обласних бюджетів – з 24 млрд грн у 2018 до 26 млрд грн у 2019 році. Для всіх інших місцевих бюджетів у 2019 році заплановане зменшення обсягів цього виду субвенції. Для бюджетів міст обласного значення медична субвенція зменшена на 1,5 млрд грн, для районних бюджетів – 1,7 млрд грн, бюджетів ОТГ – 0,4 млрд грн. У загальному обсязі медичної субвенції також враховано резерв коштів на нерозподілені видатки (1,1 млрд грн), розмір яких у 2019 році порівняно з попереднім роком скоротився на 0,3 млрд грн. При цьому, резерв коштів (до 1% загального обсягу субвенції без урахування нерозподілених видатків для територій Донецької та Луганської областей, на яких органи державної влади тимчасово не здійснюють або здійснюють не в повному обсязі свої повноваження) становитиме 0,2 млрд грн, а обсяг нерозподілених видатків для цих територій – 0,9 млрд грн [7].

Незважаючи на значні розміри та тенденцію зростання соціальних видатків, багато соціальних програм та допомог в Україні фінансується вкрай незадовільно. Окремі види соціальних допомог у деякі роки зовсім не фінансувалися або їхні розміри у законодавчому порядку зменшувалися, оскільки у Державному бюджеті України на це не вистачало коштів (наприклад, допомога при народженні дитини тощо). Розпорошення державних фінансових ресурсів та складна економічна ситуація в країні прямо впливають на розмір основних державних соціальних стандартів (прожитковий мінімум, мінімальна пенсія, мінімальна заробітна плата). Динаміку цих показників наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Динаміка розмірів основних державних соціальних стандартів України в 2014-2019 роках
(складено авторами на основі джерел [8, 3])

Показники	Роки					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Мінімальна пенсія	949	949	1074	1295	1409	1564
Мінімальна заробітна плата	1218	1271	1438	3200	3723	4173
Прожитковий мінімум	1176	1227	1376	1604	1745	1936
Мінімальний споживчий кошик	1052	1129	1169	1446	1745	1936
Середньомісячна заробітна плата	3470	5230	6475	7105	8867	10783

Аналіз даних табл. 3 показав, що розмір мінімальної пенсії в Україні в рази менший за величину вартості мінімального споживчого кошика, який покладено в основу визначення рівня прожиткового мінімуму та, власне, й самого рівня прожиткового мінімуму. Такий дисбаланс свідчить про надзвичайно низький рівень соціального захисту населення країни. Як засвідчує міжнародний досвід, у міру того, як країна економічно розвивається, можливості для використання грошових трансферів, як одного із заходів соціального захисту, збільшуються. З економічним розвитком країни все більша частка робочої залучається до діяльності в офіційному секторі економіки, а фінансова інфраструктура стає доступною для дедалі більшої кількості людей, що дає державі можливість простіше відстежувати рівень доходів своїх громадян та оцінювати рівень бідності як окремих домогосподарств, так і країни загалом.

Видатки на соціальне страхування, що фінансуються з державних цільових позабюджетних фондів, становлять значну частку видатків на соціальний захист громадян України. Частка цих видатків у ВВП постійно збільшується: за 2012-2019 роки вона зростає з 11 до 17% ВВП. Соціальні потреби найбільш незахищених прошарків населення задовольняються недостатньою мірою. Високий рівень бідності в Україні, особливо серед сімей із дітьми або непрацездатними особами працездатного віку та сімей, де один із членів має інвалідність, свідчить про недостатню ефективність підтримки найбільш соціально незахищених категорій населення. Про те, що система соціального захисту в Україні не відповідає європейським стандартам, свідчить аналіз таких соціальних стандартів та нормативів, як прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата та мінімальна пенсія.

Державні соціальні стандарти і нормативи встановлюються для визначення механізму реалізації соціальних прав та державних соціальних гарантій громадян, установлених Конституцією України. На основі соціальних стандартів визначаються розміри основних соціальних гарантій: мінімальна заробітна плата, мінімальна пенсія за віком, інші види соціальних та компенсаційних виплат. Вони використовуються для визначення та обґрунтування розмірів видатків державного бюджету України, бюджету АР Крим, місцевих бюджетів та державних цільових позабюджетних фондів.

Соціальні гарантії на рівні Європейського Союзу – це питома вага оплати праці у ВВП на рівні 55-65%, співвідношення мінімальної заробітної плати і середньої заробітної плати не нижче 55%, а також зростання мінімальної заробітної плати відносно прожиткового мінімуму на непрацездатну особу більш як у три рази, середньої заробітної плати – у п'ять-шість разів, середньої пенсії відносно прожиткового мінімуму на особу, яка втратила працездатність – близько чотирьох разів [8].

Отже, система заходів соціального захисту та наявні програми соціального спрямування не є ефективними засобами зниження рівня чи подолання бідності в Україні. Це також означає, що обсяг соціальних трансфертів, які мають на меті зниження рівня бідності, можна значно зменшити, якщо вони будуть адресними і спрямовуватимуться безпосередньо малозабезпеченим категоріям населення. За таких умов виникає потреба провести глибокий аналіз системи наявних заходів соціального захисту та видів соціального забезпечення, щоб запровадити механізми, які дають змогу надавати соціальну допомогу та інші заходи соціальної підтримки тим категоріям населення, які дійсно її потребують.

Серед основних проблем у сфері соціального захисту населення України, які вимагають негайного вирішення, можна виділити такі:

- надзвичайно високий рівень участі держави у сфері соціального захисту, надзвичайно слабка участь в її функціонуванні населення;
- надзвичайно стрімке зростання вартості послуг, які надають заклади охорони здоров'я, освіти культури, що не відповідає їхній якості;
- неефективність бюджетного управління наявними фінансовими ресурсами як головними розпорядниками, так і окремими соціальними установами;
- недостатність коштів для фінансування заходів у сфері соціального захисту населення.

Для вирішення розглянутих проблем пропонуємо такий комплекс заходів:

- запровадження системи раннього виявлення осіб та сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах;
- модернізацію системи соціального обслуговування;
- надання пільги в обсязі, достатньому для забезпечення нормальної життєдіяльності особи (сім'ї);
- сприяння розвитку молодіжних ініціатив у трудовій сфері, перепідготовки та підвищення кваліфікації молоді, її профорієнтації, запобігання негативним проявам у молодіжному середовищі;
- створення правових, економічних та соціальних умов для функціонування і зміцнення сім'ї, поліпшення демографічної ситуації, забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків та жінок в українському суспільстві.

Забезпечення соціального захисту населення – процес реалізації функціональних складників соціальної безпеки для запобігання загрозам і можливим негараздам та досягнення максимального рівня соціальної безпеки населення нині й у майбутньому, визначальними напрямками якого мають бути:

- забезпечення виконання державних соціальних програм, спрямованих на вирішення пріоритетних соціальних проблем регіонів;
- реалізація збалансованості та координації їх положень із регіональними програмами на етапах

формування та здійснення, організації належного контролю над виконанням цих програм;

– поліпшення якості розроблення стратегій регіонального розвитку; здійснення пошуку нових ефективних нетрадиційних механізмів подолання соціальних проблем депресивних територій;

– організація соціального моніторингу діяльності державних та регіональних органів та органів місцевого самоврядування.

Висновки. Конфлікт між євроінтеграційними прагненнями та існуючими реаліями зумовлює гостру потребу в послідовній переорієнтації вітчизняної соціальної політики на досягнення високого рівня соціальних стандартів, побудову розвиненої системи соціального захисту населення, забезпечення ефективного захисту прав працівників і всебічного гармонійного розвитку особистості. За роки незалежності в Україні не вдалося забезпечити гідний рівень життя й соціальної захищеності громадян, утвердити в суспільстві засади соціальної справедливості, злагоди та цілісності. Однією із вагомих перешкод на шляху ефективної реалізації в нашій країні соціальної політики є недостатній рівень її фінансового забезпечення у поєднанні з нерациональним плануванням, розподілом і неефективним використанням наявних фінансових ресурсів. Дані офіційної статистики засвідчують існування в останнє десятиліття стійкої, яскраво вираженої тенденції бюджетного фінансування видатків соціального спрямування за залишковим принципом з одночасним щорічним зниженням їх частки як у структурі видатків зведеного бюджету України, так і у ВВП. Це суперечить положенням Конституції, яка проголошує соціальну спрямованість економіки нашої держави, головним обов'язком якої є утвердження та забезпечення прав і свобод людини як найвищої соціальної цінності. У зв'язку з цим важливим загальнодержавним завданням стає пошук ефективних механізмів планування та здійснення соціальних видатків з урахуванням передового зарубіжного досвіду, що дало б змогу повною мірою реалізувати пріоритети соціальної політики.

Література

1. **Соціальна** політика: політико-правові засади та особливості соціальними процесами. URL: <http://buklib.net/books/27137>. 2. **Сташків Б.І.** Право соціального забезпечення. Загальна частина: навч. посіб. Чернігів: ПАТ «ПВК» «Десна», 2016. 692 с. 3. **Офіційний** веб-сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://treasury.gov.ua>. 4. **Закон** України «Про Державний бюджет України на 2017 рік». URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. 5. **Закон** України «Про прожитковий мінімум». URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. 6. **Державна** служба статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua>. 7. **Закон** України «Про Державний бюджет України на 2019 рік». URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. 8. **Офіційний** сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://minfin.gov.ua>. 9. **Санченко С.П.** Створення ефективної системи соціального захисту в

Україні як умова побудови соціальної держави. *Гуманітарні студії*. 2014. Вип. 24. С. 111-119. 10. **Гітис Т.П., Чемерис Є.Т., Антонова В.І., Носаньова А.С.** Дослідження сучасного рівня соціального захисту населення в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 1 (59). С. 116-122. doi: 10.12958/1817-3772-2020-1(59)-116-122.

References

1. Sotsialna polityka: polityko-pravovi zasady ta osoblyvosti sotsialnymy protsesamy [Social policy: political and legal principles and features of social processes]. (n.d.). *buklib.net*. Retrieved from <http://buklib.net/books/27137> [in Ukrainian].

2. Stashkiv B.I. (2016). Pravo sotsialnoho zabezpechennia. Zahalna chastyna [The right to social security. General part]. Chernihiv, PAT «PVK» «Desna» [in Ukrainian].

3. Derzhavna kaznacheiska sluzhba Ukrainy [State Treasury Service of Ukraine]. (n.d.). *treasury.gov.ua*. Retrieved from <http://www.treasury.gov.ua> [in Ukrainian].

4. Zakon Ukrainy «Pro Derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2017 rik» [Law of Ukraine "On the State Budget of Ukraine for 2017"]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].

5. Zakon Ukrainy «Pro prozhytkovyi minimum» [Law of Ukraine "On the subsistence level"]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].

6. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. (n.d.). *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

7. Zakon Ukrainy «Pro Derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2019 rik» [Law of Ukraine "On the State Budget of Ukraine for 2019"]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua> [in Ukrainian].

8. Ministerstvo finansiv Ukrainy [Ministry of Finance of Ukraine]. (n.d.). *minfin.gov.ua*. Retrieved from <http://www.minfin.gov.ua/> [in Ukrainian].

9. Sanchenko S.P. (2014). Stvorennia efektyvnoi systemy sotsialnoho zakhystu v Ukraini yak umova pobudovy sotsialnoi derzhavy [Creating an effective system of social protection in Ukraine as a condition for building a welfare state]. *Humanitarni studii – Humanities studies*, Issue 24, pp. 111-119 [in Ukrainian].

10. Hitis T.P., Chemerys Ye.T., Antonova V.I., Nosanova A.S. (2020). Doslidzhennia suchasnoho rivnia sotsialnoho zakhystu naseleння v Ukraini [Study of the Current Level of Social Protection of the Population in Ukraine]. *Ekonomichniy visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 1 (59), pp. 116-122. doi: 10.12958/1817-3772-2020-1(59)-116-122 [in Ukrainian].

Бившев Р. О., Черненко Л. С., Петросян Г. А., Грибоєдова І. В. Проблеми фінансування сфери соціального захисту населення в Україні

У статті досліджено проблеми і перспективи подальшого реформування та удосконалення фінансового забезпечення соціального захисту населення в Україні. Виявлено сучасні проблеми фінансування сфери соціального захисту населення в Україні та окреслено

шляхи їх подолання. Здійснено аналіз видатків зведеного бюджету України на освіту у 2010-2018 роках. Виявлено, що найбільш вагомим джерелом фінансування закладів охорони здоров'я є кошти державного і місцевих бюджетів, тоді як кошти, отримані з інших джерел є лише додатковим фінансовим ресурсом. Тому головною формою фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я є бюджетне фінансування. Визначено, що джерелом фінансування соціального забезпечення є бюджетні та позабюджетні джерела. Наведено види джерел фінансування соціального забезпечення. Доведено, що однією із вагомих перешкод на шляху ефективної реалізації в нашій країні соціальної політики є недостатній рівень її фінансового забезпечення у поєднанні з нераціональним плануванням, розподілом і неефективним використанням наявних фінансових ресурсів. Представлено динаміку розмірів основних державних соціальних стандартів України в 2014-2019 роках. Аналіз цих даних показав, що розмір мінімальної пенсії в Україні в рази менший за величину вартості мінімального споживчого кошика, який покладено в основу визначення рівня прожиткового мінімуму та, власне, й самого рівня прожиткового мінімуму. Такий дисбаланс свідчить про надзвичайно низький рівень соціального захисту населення країни. Запропоновано комплекс заходів для вирішення проблем фінансування сфери соціального захисту населення в Україні. Визначено основні напрями забезпечення якісного соціального захисту населення України.

Ключові слова: соціальній захист, соціальні стандарти, поточні видатки, проблеми фінансування, місцеві бюджети, медична субвенція.

Byvshev R., Chernenko L., Petrosyan G., Griboedova I. Problems of Financing the Sphere of Social Protection of the Population in Ukraine

The article explores the problems and prospects of further reforming and improving financial support for social protection of the population in Ukraine. The modern problems of financing the sphere of social protection of the population in Ukraine are identified and ways to overcome them are outlined. The analysis of expenses of the consolidated budget of Ukraine for education in 2010-2018 is carried out. It has been revealed that the most significant source of financing for healthcare institutions is the funds of state and local budgets, while funds received from other sources are only an additional financial resource. Therefore, the main form of financial support for the health sector is budget financing. It is determined that the source of financing social security is the budget and extrabudgetary sources. The types of sources of financing social security are given. It is proved that one of the significant obstacles to the effective implementation of social policy in our country is the insufficient level of its financial support, combined with the irrational planning, distribution and inefficient use of available financial resources. The dynamics of the size of the main state social standards of Ukraine in 2014-2019 is presented. An analysis of the data showed

that the size of the minimum pension in Ukraine is several times less than the value of the minimum consumer basket, which is the basis for determining the level of the living wage and, in fact, the level of the living wage.

Such an imbalance indicates an extremely low level of social protection of the country's population. A set of measures is proposed to solve the problems of financing the sphere of social protection of the population in Ukraine. The main directions of ensuring high-quality social protection of the population of Ukraine are determined.

Keywords: social protection, social standards, current expenses, financing problems, local budgets, medical subvention.

Бывшев Р. А., Черненко Л. С., Петросян А. А., Грибоєдова І. В. Проблемы финансирования сферы социальной защиты населения в Украине

В статье исследованы проблемы и перспективы дальнейшего реформирования и усовершенствования финансового обеспечения социальной защиты населения в Украине. Выявлены современные проблемы финансирования сферы социальной защиты населения в Украине и очерчены пути их преодоления. Осуществлен анализ расходов сводного бюджета Украины на образование в 2010-2018 годах. Выявлено, что наиболее весомым источником финансирования учреждений здравоохранения являются средства государственного и местных бюджетов, тогда как средства, полученные из других источников, являются лишь дополнительным финансовым ресурсом. Поэтому главной формой финансового обеспечения сферы здравоохранения является бюджетное финансирование. Определено, что источником финансирования социального обеспечения является бюджетный и внебюджетный источники. Приведены виды источников финансирования социального обеспечения. Доказано, что одним из весомых препятствий на пути эффективной реализации в нашей стране социальной политики является недостаточный уровень ее финансового обеспечения в сочетании с нерациональным планированием, распределением и неэффективным использованием имеющихся финансовых ресурсов. Представлена динамика размеров основных государственных социальных стандартов Украины в 2014-2019 годах. Анализ этих данных показал, что размер минимальной пенсии в Украине в разы меньше величины стоимости минимальной потребительской корзины, которая положена в основу определения уровня прожиточного минимума и, собственно, и самого уровня прожиточного минимума. Такой дисбаланс свидетельствует о чрезвычайно низком уровне социальной защиты населения страны. Предложен комплекс мер по решению проблем финансирования сферы социальной защиты населения в Украине. Определены основные направления обеспечения качественной социальной защиты населения Украины.

Ключевые слова: социальной защита, социальные стандарты, текущие расходы, проблемы финансирования, местные бюджеты, медицинская субвенция.

Стаття надійшла до редакції 27.05.2020
Прийнято до друку 11.06.2020